

ZTRACENI V PŘEKLADU - Dnes o tom, jestli je překládání řemeslo, nebo umění (od Alice Flemrové)

Nedávno mi jeden nakladatelský pracovník adresoval zajímavou otázku: „Tak přemýšlím, jestli je překladatel tvůrčí osobnost, nebo řemeslník, který chce mít zaplacenou každou položenou cihlu.“ Podnětem k ní nebyla žádná abstraktní úvaha, nýbrž můj velice konkrétní dotaz, zda někdy dostanu honorář za dávno publikovaný překlad. Nechci však čtenáře unavovat soukromými nářky.

K výše citovanému „zamyšlení“ lze přistoupit i čistě teoreticky. Vyplývají z něj především dvě otázky. Zaprvé: Kolik je v překládání řemesla a kolik je v něm tvůrčí činnosti? Jenže v tu ránu se nabízí další: Řemeslo není tvůrčí činnost? Ale abych to nekomplíkovala, uděláme si povšechné rozdělení na řemeslo a umění a přejdeme ke druhé otázce: Opravdu platí, že řemeslník chce (potažmo má „historický“ nárok, existuje přece staré přísloví, že řemeslo má zlaté dno) za svoji práci dostat zaplacenou, zato umělce finanční odměna nezajímá? (Nebo se pro něj nesluší ji požadovat, a našla by se zas pořekadla o umělcích chudých jak kostelní myš.)

Já se teda hrdě hlásím k řemeslníkům, a nejen proto, abych se mohla hlásit o výdělek. A zároveň si nemyslím, že umělec musí být povznesen nad přízemní otázku: co za to? Dokonce neplatí, že dílo vytvořené čistě pro peníze nemůže mít uměleckou hodnotu. Nikdo si asi netroufne zpochybňovat literární kvality povídek Luigiho Pirandella. A přitom značnou část napsal nikoli pod vlivem nezadržitelného múzického puzení, ale proto, že potřeboval uživit rodinu.

Shodou okolností jsem si tuhle četla dopisy, které psal spisovatel Italo Svevo (ano, ten, co jsem vám ho vnucovala už minule) básníku Eugeniu Montalovi, a zaujalo mě jeho postesknutí, že francouzský vydavatel ho nutí zeštíhlit text jeho posledního románu o nějakých sto stránek, jenže on vážně nemá chuť nic škrtat. A ukázalo se, že další redukce nakonec provedl překladatel Henri Michel, který se šalamounsky snažil převést text tak, aby obsah zůstal plus minus stejný, ale kniha byla tenčí.

Tak mě napadlo, že tohle by mohlo být řešení. Když překladateli nikdo nezplatí všechny cihly, tak se nějaké zkrátka zahodí, ztratí je v překladu, v překladu se přece ztratí věci! Udělá pravý opak toho, co se o něm říká. Slyšela jsem totiž zajímavou teorii, že překladatelé překlady všemožně vycpávají, aby navýšili počet znaků a normostran. Ti mazanější se prý dokonce uchylují k nesportovnímu používání dvojitých mezer (komisaři v Bruselu už na to přišli a normostrany se tam začaly počítat na znaky bez mezer).

Říkejme tomu ztrácení třeba syntetický tvůrčí překlad a uveďme si malý příklad. Tradiční řemeslný překlad: „O Vánocích, Velikonocích a na Silvestra a každý svátek, který si zaslouhuje slavnostní hostinu, jí vždycky přeskočilo dočista a zůstávala zavřená v kuchyni i třináct hodin denně a míchala, vymazávala pekáče, loupala hrách, hvízdala si, pěla s rádiem a šlehala vejce jako pomínutá“ by vypadal třeba takhle: „Vždycky o svátcích jí hráblo a vařila i celý den.“

Anebo lze využít počítačový překladač, ten pracuje gratis a je kreativní až dost: „Každé Vánoce, Velikonoce a na Nový rok blázen na dovolenou a kdo si zaslouží slavnostní hostinu, skákat vždy zůstaly zavřené, a učít se v kuchyni třináct hodin denně, a Michael, vymazávala pan, Loupal hry hvízdala rádio šlehala a vaječ jako nerespektoval.“

Alice Flemrová

Článek převzat z portálu www.lidovky.cz [http://www.lidovky.cz]